

Prva svetovna vojna iz župnijskih kronik Leto 1918

Sklepanje miru. – Jugoslovansko gibanje se širi. – Razpad monarhije Avstro-Ogrske in ustanovitev Države Slovencev, Hrvatov in Srbov. – Sorico zasedejo Italijani.

V začetku leta 1918 je vojna trajala že štiri leta in pol. V letni statistiki je škofje-loški župnik zapisal, da so 104 farani umrli v vojni, toda v resnici jih je bilo veliko več. Miru so si želeli že tudi državni voditelji, posebej tistih držav, ki so utrpeli ogromne izgube in jim je kazalo vse slabše. Med temi je bila Avstro-Ogrska verjetno na prvem mestu. Cesar Karel si je neuspešno prizadeval za separatni mir, stopil je v stik celo z ameriškim predsednikom. Medtem pa je v Nemčiji popolno iniciativo prevzel vojaški vrh, ki je z diktaturo zadušil vrenje protivojno razpoloženih množic.

Kljub temu je Nemčiji prišel mir z Ukrajino februarja in z Rusijo v začetku marca 1918 zelo prav. Ko je ostala brez zaledja, je klonila tudi Romunija. Centralne sile so se lahko osredotočile na zahod. Odločilne operacije na tej fronti so načrtovali v zgodnji pomladi 1918.

Mirovno razpoloženje se je krepilo tudi na zahodu. Januarja je ameriški predsednik Thomas Woodrow Wilson predstavil svoj znani program štirinajstih točk, ki so se precej tikale monarhije Avstro-Ogrske. Predvsem dve točki sta bili pomembni zanjo: točki 9 in 10 – popravek italijanske meje po jasnih narodnostnih mejah in avtonomija za narode avstroogrške monarhije.

Kaiser Wilhelm II (Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki)

Vse skupaj je vplivalo na vojake. Začeli so se upori: januarja v Kotoru, maja v Judenburgu, Murauu in Radgoni. Čeprav so bili zadušeni, so naznanjali začetek razpada avstroogrške armade.

Pred začetkom ofenzive na zahodni fronti je bila Nemčija prvič v tej vojni v premoči pred zavezniki: imela je več vojakov in bila enakovredna glede opreme. Toda po prihodu ameriške vojske je vsa prednost skopnela. Poleg tega Avstrijci, razen težke artilerije, niso hoteli ničesar več prispevati k skupnemu vojskovanju.

Nemški napad na zahodu se je začel 21. marca ob Sommi, veljal pa je Britancem. Zanimivo je, da je bil načrt zanj podoben kot pri Kobaridu. Edina razlika so bili nasprotniki: bili so izkušeni in dobro opremljeni. Že prvi sunek za Nemce ni bil uspešen, sledile pa so še štiri bitke, do druge polovice junija. Zadnja je antantnim silam dala možnost za protiofenzivo.

Aprila je francoski predsednik vlade objavil pismo, ki mu ga je marca 1917 pisal princ Sikst de Bourbon-Parma, svak avstrijskega cesarja.¹ Med nemškimi nacionalnimi krogi je dogodek izbruhnil kot škandal. Nemčija je to izkoristila in si s sporazumom v Spaju, 10. maja 1918, popolnoma podredila Avstro-Ogrsko. Zato se je slednja morala vdati in ponovno začeti z ofenzivo na italijanskem bojišču.

Italijanska vojska se je od 12. ofenzive zbrala in preuredila. Ni bila sicer pripravljena napadati, še posebej ne zaradi dogodkov na zahodu, je pa uspešno prestala avstrijski napad 14. junija. Preboj čez Piavo je uspel le Borojeviću, pa še ta se je čez nekaj dni umaknil nazaj na levi breg. Avstrijska vojska je v tej ofenzivi izgubila 142.000 mož.

Italijani niso izkoristili priložnosti za protinapad. V nasprotju z njimi pa so zavezniki sredi julija presenetili centralne sile ob Marni in pod Verdunom. Avgusta so Nemci začeli popuščati. General Ludendorff, Hindenburgov namestnik in dejanski voditelj nemških vojaških operacij, je ukazal umik. Ob koncu septembra se je začelo sklepno dejanje: zavezniki so hkrati začeli ofenzivo na vsej fronti od Severnega morja do reke Maas (Meuse) v severni Franciji. 28. septembra je Ludendorff priznal, da je vojna verjetno izgubljena, in istega dne doživel živčni zlom.

Septembra je bila prebita solunska fronta, 25. septembra so Bolgari kapitulirali. S tem je bila Turčija odrezana od zaveznic in 30. oktobra je tudi ona podpisala premirje. Zadnja ofenziva na italijanski fronti pri Vittoriju Venetu – začela se je ravno leto dni po slavnem preboju pri Kobaridu, le da je tokrat napadla druga stran – in tisto, kar ji je sledilo že po podpisu premirja, je zahtevala približno 350.000 avstrijskih vojnih ujetnikov. Fronta in avstroogrška armada sta razpadli, italijanska vojska pa je ves čas pogajanj in še 24 ur po podpisnem premirju napadala in zasedla ozemlje globoko v nekdanjo avstroogrsko monarhijo. S sovražnostmi so prenehali še 4. novembra popoldne.

Na avstrijskem notranjepolitičnem področju se je jugoslovansko gibanje iz 1917. leta nadaljevalo in razmahnilo. Pod vplivom omenjenega Wilsonovega programa je dobilo nov zagon, predvsem zaradi priznavanja samoodločbe narodov. Na mirovnem pogajanju v Brest-Litovsku med centralnimi silami in Sovjetsko zvezo je bilo s t. i. januarskim memorandumom, ki ga je izdelal Jugoslovanski klub, jugoslovansko vprašanje prvič mednarodno predstavljeno. Po Sloveniji so se vrstili shodi v pod-

poro jugoslovanskemu gibanju. Avgusta je bil ustanovljen Narodni svet za Slovenijo in Istro. 6. oktobra so zastopniki jugoslovanskih narodov v monarhiji ustanovili Narodni svet (Narodno vijeće) Slovencev, Hrvatov in Srbov kot vrhovno politično predstavništvo v Zagrebu. 16. oktobra je cesar Karel v manifestu avstrijskim narodom predvidel federativno ureditev monarhije. Ponudba je prišla prepozno in Narodni svet jo je zavrnil. Monarhija Avstro-Ogrska je razpadala. Po Češki so si tudi avstro-ogrski južni Slovani 29. oktobra 1918 ustvarili svojo Državo Slovencev, Hrvatov in Srbov. Istega dne je cesar prosil za premirje pri italijanskem vrhovnem poveljstvu in nekaj dni pozneje podpisana mirovna pogodba je določala črto, do katere so Italijani med 9. in 19. novembrom zasedli slovensko ozemlje. Na Škofjeloškem so to črto (Podbrdo-Cerkno-Idrija-Logatec) prešli in zasedli še Sorico.

Sklepanje miru

Vojska se je vlekla brez konca in kraja. Ko je Amerika dejansko posegla vmes, ni bilo nobenega upanja več na zmago. Zato je bilo vojske tem bolj vse naveličano. »Naj že bo, kakor boče, samo mir naj bo«, tako se je splošno govorilo. Kaj čuda? Ljudstvo je stradalo (kmetje ne), obleke ni bilo, obuval ne, draginja neznosna, pojavljale so se bolezni, tatvine so se množile, voj. dajatve so bile na dnevnem redu itd. itd. To je vojsko vsem prignjusilo, tako da se je razlegal le en klic, klic po miru (Žabnica).

Kdaj bo mir? Avstrija in Nemčija začneta mirovna pogajanja z boljševiško Rusijo, z Ljeningom in pa s Trockim. 9. 2. se sklene mir z Ukrajino. ... Rus se vpira, Trocki se smeja, general Hoffman² tolče in rožlja s sabljo, ko pa ropočejo nemški avtomobili

Iz zabojev in tankov maskiran tank (Burdyčov album, Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota Škofja Loka)

proti Petrogradu se podpiše 3. 3. mir z Rusijo, Ljening podpiše s protestom mir meča (**Sorica**).

Marec 11. Doslej sklenjen mir z Ukrajino, z Rusijo in Rumunijo. Nič veselja med ljudstvom. Vse čuti, da ta mir »meča« ni še pravi mir. Čakamo splošni mir (**Sora**). 7. 5. se vda Rumunija in podpiše mir v Bukareštu. Vae victis!^b Czernin^a in Hüblman sta ponosna, osrednje sile so na vrhuncu vojne slave... 29. 9. podpiše Bulgarija premirje in prosi za mir. Car Ferdinand odstopi. Turčija omaga, tudi ona zaprosi za mir na podlagi Wilsonovih točk. Na francoskem bojišču je predrta Hindenburgova črta, veliko število Nemcev – okoli 250.000 vjetih; 3600 topov in 25.000 strojnic zaplenjenih. Ameriška pomoč ni ostala le na papirju, postavili so milijonsko armado na evropsko bojišče. Na laškem ozemlju traja naprej sovražna ofenziva (**Sorica**).

5. 10. zaprosita Avstrija in Nemčija Wilsona za premirje, da se prično pogajanja za takojšnji mir na podlagi njegovih 14 točk, izročeni v poslanici kongresu 8. 2. 1918, izpopolnjenih s 4 točkami dne 12. 2. 1918 in govorom 27. 9. 1918. 12. 10. odgovori Wilson Nemčiji in vpraša, kdo je odgovoren v Nemčiji. Cesar Viljem zbeži na Holandsko. Če je bil odgovor Nemčiji tako oster, Avstrija ne pričakuje nič dobrega, vendar še vedno upa, da bo mogoče milejši kot za zaveznico... 18. 10. odgovori Wilson Avstriji, trde so besede, ki jih pove: S Čeho-Slovaki je v bojnem stanju, Jugoslovani naj sami odločijo o svoji usodi (**Sorica**).

Pregled. Do oktobra na zapadu vedno vojne praske. Z Rusijo in Romunijo je bil sklenjen mir; pa je bil mir pesti. Naši vjetniki so se počasi in s težavo vračali iz daljne Rusije, Rusi so se pa še bolj počasi vračali nazaj (**Sv. Lenart**).

Vsepovsod se zbirajo podpisi za majniško deklaracijo. Ljudstvo navdušeno. Dne 28. I. tu seja vseh ključarjev. Podali udanostno in zahvalno izjavo na knezoškofa dr. Jegliča, ker je tako neustrašeno zastopal Jugoslavijo in ker je dal direktivo v S. L. S. glede njenega razdora, od dež. glavarja Šuštaršiča nameravano. ... Marca 10. V Loka velika manifestacija za jug. deklaracijo. Ogromno ljudi. Ves sodni okraj Loka zastopan. ... Marca 24. Manifestacija v Ljubljani. Načelniku Jug. kluba dr. Korošču izročeni podpisi žena in deklet nad 200.000 (**Sora**)⁵. Junij: Po občini se podpisuje majniška deklaracija za ujedinjenje avstrijskih Jugoslovanov. Politični strankarski boji so prenehali. Po vsej deželi se prireja nebroj shodov in veselic. Navdušen narod vozi sam svoje prvoboritelje od kraja do kraja, ki mu oznanjujejo novo veselo sporočilo: »Ni več med Slovenci klerikalcev, ne liberalcev, ne socialnih demokratov, vsi smo samo Jugoslovani« (**Stara Loka**).

Po južnoslovanskih deželah spremljajo dr. Korošec-a triumfatorja. Vrše se slovesne manifestacije v Ljubljani in v Pragi. Pristaši Krekovi – mladini so vsi navdušeni, pristaši Šuštaršičevi – starini bolj na strani in nekako nezaupno premotrivajo položaj (**Sorica**).

Vsakanje življenje

V novo leto smo stopili z nekim strahom. Kaj nam prinese? Lakoto? Skoro ni mogoče drugače. ... Mesec januar je bil v začetku mrzel in vetroven, proti koncu lepo vreme. Zima ni prebuda (**Javorje**). Predpustni dnevi in cel marec so bili lepi solnčni, jasni, zadnji marčevi dnevi tudi zelo topli. Zelenje se je pokazalo že pred

sv. Jurijem. Spomladi aprila in maja je bilo večidel deževno, še junija nenavadno mrzlo (**Sv. Lenart**).

Ostanki vojakov še v Gorenji vasi, Godešiču. Za eno noč so bili 26. I. na Sp. Senici Prusaki. Spet kradli seno in rezanico ljudem, ko čisto nič sami nimajo. En gospodar (Golar) je hotel braniti, pa ga je divjak nemški sunil v prsi. Nek Dunajski Nемеc inženir – vojak je pravil s fronte: »Titel Räuber bande ist viel viel zu nobel für die preussischen Truppen« (**Sora**). Skozi celo pomlad so prihajali v bribe laški ujetniki iz Praprotnega prosit jedil (**Sv. Lenart**).

Po Veliki noči se je pričelo še ostalo nemško vojaštvo pripravljati za odhod od tod. Izpraznili so vse svoje magacine polagoma in koncem aprila so odšli. Začetkom maja se je odpeljalo pa še austr. ogrsko vojaštvo, kolikor ga je še bilo tu. Z nemškim in avstrijskim vojaštvom so odšli tudi vsi italijanski in ruski voj. ujetniki. Ti ujetniki, zlasti ruski, so silno kradli in ukradene reči potem prodajali. Kradli so pa i v voj. skladiščih i pri civilnem prebivalstvu in sicer kar »en gros«. Tudi piscu teh vrst so ukradli Rusi iz zaklenjene shrambe uso železno mrežo in bodečo žico, ki jo je imel pripravljeno za napravo vrtno ograje in ki je tehtala skupaj do 300 kg in bila vredna 400 K. A srečnemu slučaju in energičnemu nastopu župnika – pisca se je s pomočjo voj. poveljstva posrečilo tatove in ukradeno robo izslediti in jo dobiti vrnjeno. Sigurno bi pa ujetniki ne bili toliko pokradli, če bi ljudje ne bili hoteli od njih ukradenih reči kupovati (**Žabnica**).

To pomlad je do novine zelo primanjkovalo živeža. Nekateri so hudo stradali, posebno v Podlonku in po vaseh, kjer popred niso živeli od polja. Delavci so dejali:

Namestitev 30,5 cm možnarja, jugozahodna fronta (Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki)

daj mi za plačo kar bočeš, samo denarja ne. Moke se ni dobilo skoro nič. Krompir so hodili kupovat v loško okolico. Pri tem so nekateri kmetje pokazali slabe lastnosti. Večkrat potrebnim v domači vasi niso hoteli dati, rajši prodali drugim v drugih vaseh. Železnikarjev vedno vse polno po bišab. V domači fari jih je prav malo takih, ki bi šli prosit po bišab, če mu še tako manjka (**Selca**). Marec. Jedil ni. Za osebo po 3 kg na mesec koruzne moke (**Sora**). April, maj: Semenskega žita in krompirja ni dobiti. Pomanjkanje in draginja vedno večja. ... Masti ni, prav tako petroleja in sladkorja. Pitajo nas samo še s papirnimi izkaznicami, tudi živina cepa od gladu (**Stara Loka**).

Draginja raste... (Sora).

	pred vojno	1917	1918
pšenica (mernik)	5–6 K	do 200 K	300 K; 1000 K (100 kg)
pšenič. moka (1 kg)		10–24 K	10–14 K
proso (mernik)	4–5 K	150 K	70–80 K
fižol (1 kg)	ok. 25 vin		9 K
mleko (1 l)	10–12 vin	50 vin	70–80 vin
vino (1 l)	80 vin	6 K	10–12 K
govedina (1 kg)	1,60–1,72 K	6 K	
slanina (1 kg)	3–4 K (1914)	10–16 K*	
pujsek	10–12 K	300 K	
ovca	6–10 K		300–400 K
jajce	5 vin	30 vin	1–1,20 K
krompir (100 kg)	10 K	22–100 K	150 K
(1 kg)	4–6 vin	1,5 K	2 K
korenje, repa (100 kg)	3–6 K	60–70 K	
moška obleka		300–600 K	1375 K
moški čevlji		80–100 K	preko 200 K (poletni)
moški klobuk	6–8 K		70–180 K
volna (1 kg)	2 K		25 K
usnje (1 kg)	1,60 K		70 K
dežnik			70–80 K
drva (2 m ³)	pribl. 12 K	100 K	100 K
ogljje (100 kg)	okr. 4 K		80 K

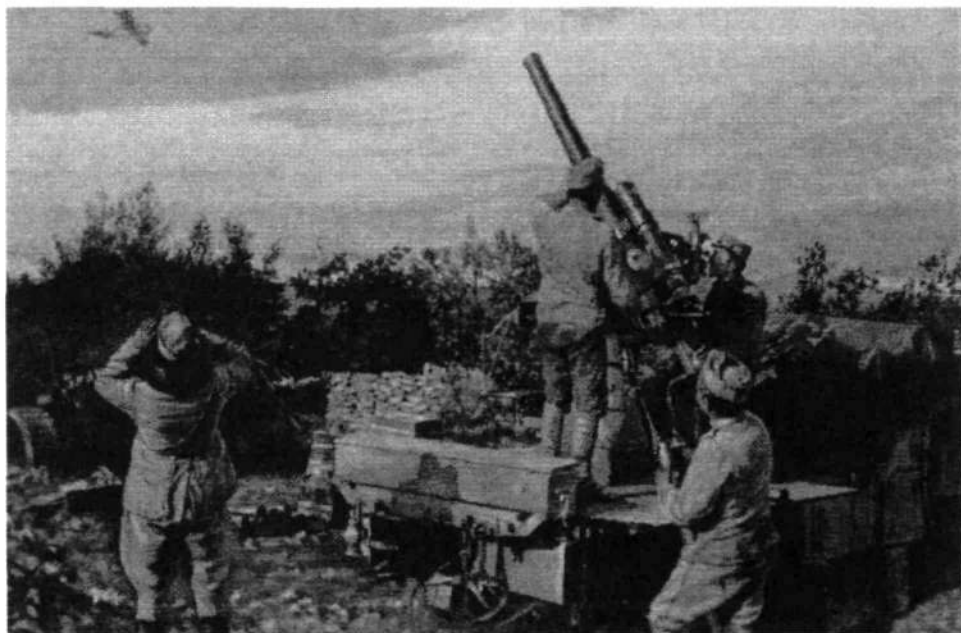
* Cena, po kateri prodaja aprovizijski odbor.

Skoro vse družine od vpoklicanih imajo podporo, samo na pošto pride mesečno 14.000 K, drugi imajo pole na Zalem logu, amerišanske družine potegnejo mesečno 2000 K (**Sorica**). 190 pol (prosilcev, op. p.) in je mesečno prejemal okr. 30.000 K (**Selca**).

Pomanjkanje tobaka je bilo čedalje večje. Ubogi tobakarji! Iskali so namestek za tobak in kadili: bukovo listje, volovji jezik, krompirjevec, valdmajster⁷... Kako je smrdelo, če se je več takih fajfarjev spravilo v hišo. Največ tobaka so imele še ženske. Milo so pozimi 17/18 začele ženske same doma kubati... Dobile so recept...: smola, malo voska, slaba zabela, malo luga, sode in kamen za milo; kdor je imel, tudi para-fin, se je več nakubalo. To zimo so ženske največ govorile o tem, kako delajo milo. Kavo, ki jo je kmalu med vojsko zmanjkalo, so delale iz raznih pridelkov: požigale žito; iz korenja se je nekaterim posebno dopadel (**Selca**). Obleka je slaba. Kopriue ne morejo nadomestiti bombaža (**Sorica**). Kot znamenje časa naj povem, da je prišel Št. Lenarski župnik z ukradenimi vojaškimi črevlji na nogah. Kaj bočemo? Drugih črevljev ni dobiti (**Javorje**).

To leto je bilo silno deževno. Ljudje so le s težavo spravljali seno, otavo in druge poljske pridelke. Od spomladi do jeseni je bil komaj en teden brez dežja (**Sv. Lenart**). 16. 7. – ob 3/4 2 pop. precej močan potres (**Stara Loka**). Zaradi velikega deževja je bila letina slaba. Zelo so nabirali gobe... Veliko so zaslužili zanje (**Selca**).

Vrednost denarja je padla. Kmetje zamenjujejo živila samo za obleko in drugo potrebno blago (**Gorenja vas**). Osmo vojno posojilo je bilo razpisano 8. 6. 1918. Ugodnosti so temu posojilu zajamčene posebne radi tega, ker bo vojaška oblast po vojski oddajala blago, vozove, konje in drug material le za papirje 8. vojnega posojila. Rok je bil podaljšan do konca julija. »Denar je varno naložen in pomisleki proti podpisovanju docela nič ne drže!« (**Žiri**).

Protiletalski top na Soški fronti (Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki)

Konec decembra: velik run^s na branilnice in posojilnice, ker se je raztrosila vest, da je ves denar, naložen po posojilnicah, izgubljen. Na domačo branilnico ni bilo runa, znamenje da ji ljudstvo zaupa (**Stara Loka**).

Tudi letos smo imeli takozvani poletni čas od 15. IV.–15. IX. Ljudje imenujejo to neumnost »nemška ura«. Pa je res. V Avstriji so jo mislili vpeljati že dne 1. IV., a Nemčiji na ljubo so prenaresili na 15. IV. Kakor Nemeč gode, tako Avstriječ pleše. Pri Sv. Lenartu ure nismo nič premikali, pa se svet zato ni podrl. Če so imeli ljudje kaj opravka pri gosposki ali če so kam šli z železnico, so šli eno uro preje od doma kakor ponavadi (**Sv. Lenart**).

Mesec september je bil po večini lep. Oktober je začel z dežjem in 2. okt. je pobelil sneg prav do vasi Javorjev... Večina pridelka je še zunaj, nekateri imajo še proso zunaj, krompir – silno pičel pridelek – je tudi večinoma še v zemlji. Bog nam pomagaj! (**Javorje**). Na božični večer je silno hudo snežilo. Zapal je precej visok sneg, a vreme je postalo južno in sneg je kmalu zginil (**Javorje**). Letina neprimerno slabša od lanskega leta – čeprav so po časopisih pisali, kako dobro letino smo imeli. Lažnivi klečeplazci! Da bi ustregli vladinim željam, pa so pisali, da je dobra letina. Strneno zrnje je drobno in slabo, ajda je vzela slana, krma vsled moče drobna, sadja skoro nič, seno in otava slabo, krompir droben in silno gnije. Otave je bilo pač precej, ker je vsled moče lahko rastla, ponekod jo je bilo skoro toliko, kot sena. Koncem oktobra je nekaj lepih dni, pa ljudje vsled bolezni niso mogli priti do stelje, marsikje je tudi krma ostala zunaj (**Sv. Lenart**).

Pred razsulom se je pojavila španska bolezen (**Sorica**). To bolezen lahko imenujemo vojno bolezen. Prej je bila nepoznana. Je pa ta bolezen neke vrste prehlajenje, ki ni nevarno, če greš ob pravem času v postelj. Nevarna pa je, če se za prve pojave ne brigaš, ker rada pritisne še pljučnica. Veliko jih je umrlo za to boleznijo, posebno v mestih; kar se pa da razlagati iz tega, da je telo vsled slabe brane in pomanjkanja hrane preveč opešalo, in se ne more dovolj ustavljati (**Javorje**). Dolgo popred so govorili, kako umirajo v Ljubljani, mislili so, da jo na deželo ne bo. Pa je prišla. ... Bolnika je začelo mraziti, jesti ne more, roke in noge mu odpovedo, glava ga boli. Najboljše je, da se hitro prepoti. Čez dva ali tri dni se večinoma zboljša. Če se takrat kaj prehladi, je nevarno (**Selca**). Ljudje ne vedo nobenih pravih zdravil, največ zupanja imajo v žganje. Kogar se poloti še pljučnica, temu opeša srce in zanj ni več rešitve. V nekaterih hišah so bili po trije bolniki kakor tudi v nekaterih sobah – sitno je bilo radi spovedi. Naročil sem, da naj se drugi odenejo čez glavo in tiše ušesa (**Sorica**).

Šolo smo zaprli na uradni ukaz od 21. X.–4. XI., vsled potrebe pa od 15. XI.–25. XI. V Martinvrhu ni bilo šole od 21. X.–5. XII. – Ker je bolezen podrla tudi g. župnika v Javorjah, zato je bilo treba včasih stopiti tudi v sosedno faro h kakemu bolniku (**Sv. Lenart**).

Epidemična influenza, vulgo španska bolezen tudi sorski fari ni prizanesla. Zanesla se je iz središč – Loke in Ljubljane, ker pojavila se je najprvo na periferiji fare. Divjala je ves oktober in ko sem odhajal, je bila nekako na višku po vsi fari. Dogajalo se je, da so v posameznih hišah oblegli prav vsi. Pokazali so se vsi higienični nedostatki. Premalo postelj in premalo kurljivih sob! Previdevanja veliko, največ osem

obhajil en dan. Tudi nekaj žrtev, predvsem otrok. ... Zabtevala je 18 smrtnih žrtev. – Bilo pa ni hiše brez bolnika (**Sora**). V oktobru in novembru je zbolelo več gojenk (v uršulinskem samostanu, op. p.) – blizu 60 – za špansko boleznijo in tudi več nun; vendar ni bolezen zabtevala nobene žrtve (**nunska kronika**). V Javorjah je prva obolela za to boleznijo učiteljica Marija Pipan ... Od 2.–9. novembra sem čuval posteljo, ker se me je lotila španska bolezen (**Javorje**). Previdel sem 19 bolnikov: enega v selški fari, 6 v javorski, 12 v domači, večidel vse v novembru (**Sv. Lenart**). Ni hiše brez bolnika, po nekaterih hišah leže pa vsi (**Žabnica**). Najprej so oboleli v Zabrekvah in Nemiljah. Prva je umrla Antonija Potočnik iz Nemilj št. 1 in sicer 26. oktobra. Od tega dne do novega leta so bili v fari samo trije dnevi, da ni bilo nobenega mrliča v fari. Od 26. 10.–9. 12. jih je umrlo 50. 4. novembra smo pokopali iz Trojarjeve hiše iz Češnjice tri na en dan v skupni grob. V 24 dneh, od 25. 10. do 17. 11. je pri farni cerkvi rajnekim odzvonilo 312 cugov. ... Redka je bila hiša v fari, da bi ne bil nobeden bolan. V veliko hišah vsi bolni. Najhujše je bolezen razsajala po Jamniku in v Podblici (**Selca**). ... kake 14 dni dan za dnem obhajilo in še po več na dan. Pobrala je 2 mladi materi in nekaj otrok (**Reteče**).

Takoj po Božiču so oživel plesi! (**Selca**). Ljudstvo obupuje in – čudno iz obupa pleše (**Stara Loka**). In pri vsi bedi začno ljudje pa še plesati, po veliki noči se odpre sezona, kar po vrsti gre, pomagati pridejo še Založani. Ljudje bodite pametni! jih opominjam, pa odgovarjajo: Dolgo smo čakali konca vojske, ker ga pa noče biti, bomo pa plesali. Še orožniki podpirajo to, ker hodijo po gostilnah z muziko (**Sorica**). Veliko je bilo za tega časa obrekljivega govorjenja (**Sora**).

Obramba v visokogorju (Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki)

Konec vojne in nova država

20. 10. Od laške fronte prihajajo poročila, da je med vojaštvom splošna korupcija, da vojaki orožje proč mečejo in nočejo v boj. Slovenski gorski polk št. 2 se je uprl pri Kodrojni. ... Vnela se je 14. ofenziva ob laški fronti.¹⁰ Gre se za življenje ali smrt naše Avstrije. Strašno gromovje topov, da okna šklepečejo, poje Avstriji mrtvaško pesem. ... (**Stara Loka**). 28. in 29. 10. se je slišalo hudo streljanje iz laške fronte. Bilo je zadnje! (**Selca**). Avstrija je ob Pijavi doživela poraz. Konec vojske se bliža, kakšen bo? (**Gorenja vas**). ... Časniki so poročali, da je kriva našega poraza velika povodenj – toda splošno se govori, da so se celi polki uprli, da niso hoteli v boj. Upanja na časten mir ni več! (**Stara Loka**).

V vili »Villa Giusti« na Padovanskem sklenejo¹¹ avstrijski odposlanci premirje z Italijo, pustiti morajo na bojišču ves material, smejo zasesti vsa važna križišča po Avstriji. Peter Badoglio, sloviti laški general je neizprosni, dalje okupirajo obmejne pokrajine, kakor jim jih je priznal londonski pakt¹² (**Sorica**).

Fronta je razbita, ljudi obide strah, če bodo ropali vračajoči se vojaki – zato vlada svetuje, da naj se sestavijo iz mlajših mož in fantov narodna obrana, ki naj dobi orožje in naj brani Soričane pred morebitnimi napadi. Vračajoči se vojaki se prijavijo pod vodstvom četovodja Franca Jenšterle, Zg. Sorica 42, ki je pa podrejen kadetu Francu Demšar iz Zalega loga. Narodni bramborci hodijo stražiti na Petrovo brdo, tudi patrolirajo po Sori, da ne bi kakšen oddelek mahnil v Sorico. Vračajoče vojake opozarjajo, da naj snamejo rozeto s cesarjevimi inicijali, vsi vbojajo, nasilni niso, govore pa, da narodna obrana Podbrdom in na Zalemlogu postopa grše in okrade celo domov biteče vojake. Nekateri gredo k poti in kupujejo od vojakov, kar dobe konje, osle, vozove, obleko. Živeža pa še sami niso imeli kaj. Za plačilo so dobili stražniki meso iz Zalega loga (**Sorica**). Širile so se govorice, da bodo bežeče čete Madžarov in Nemcev plenile in požigale... Izkazalo se je, da je bil strah s strani bežečih čisto neupravičen. Vsak si je želel le miru in skušal čim prej priti domov po najkrajši poti. Plenjenja in požiganja so bili vsi že davno siti. Najbližja pot iz Goriške pa ni bila čez Žiri, ampak prehod čez Logatec–Vrhniko–Ljubljano. Večina armade se je izbrala to pot. Iz zgornje Soške doline pa so se čete umikale največ čez Cirkno–Sovodenj–Fužine oz. Cirkno–Kopačnico–Hotavlje–Šk. Loko. Le manjši oddelki so krenili čez Idrijo–Žiri–Šk. Loko, tako da so bile v ta namen narodne straže brezpomembne, vsaj v Žireh (**Žiri**).

Državni zbor se snide, pa bere levite državi in upravi. Tisza roma v južne pokrajine, da bi zasejal seme razdora med Hrvate in Srbe, nas Slovence pa prezira in bi nas najrajše obesil!¹³ (**Sorica**).

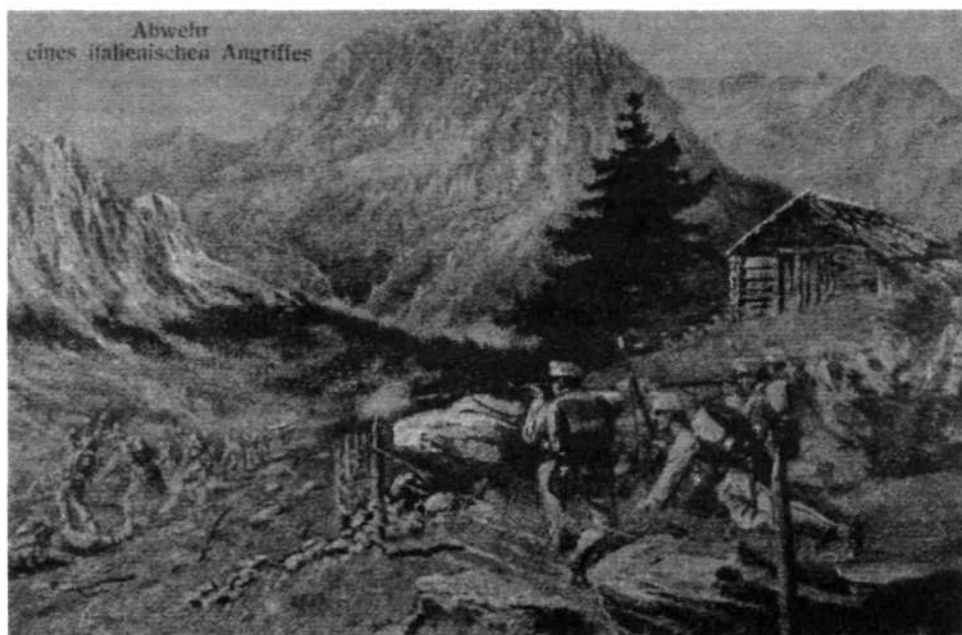
16. 10. – cesarjev manifest, ki daje narodom svobodo, da si osnujejo v okvirju monarhije svoje države. Prišel je za jedno leto prepozno! (**Stara Loka**).

18. 10. se osnuje na podlagi teh odlokov¹⁴ »narodno večje« v Zagrebu in prevzame vso vlado v svoje roke kot legitimna oblast, v njem sedi 14 Slovencev (**Sorica**). 28. 10. Velikanske manifestacije v Ljubljani in po deželi za Jugoslavijo v okvirju avstrijske monarhije. Nemškega nasilstva je konec! Dvojezični napisi na uradnih, kolodvorih, trgovinah se snemajo ali pa mažejo s črnilom. Enaka usoda je prizadela že tudi marsikaterega »avstrijskega orla«. Avstrijske črno-žolte zastave se ne smejo nič več

izobešati – očitno znamenje, da je Avstrija v agoniji in razsulu. Vedno bolj glasno odmevajo klici: *Živela ujedinjena republika Srbov, Hrvatov in Slovencev SHS!*¹⁵ 29. 10. Avstrija prosi pri Wilsonu za premirje pod pogojem, da preneha dualizem. Prepozno! (**Stara Loka**). 30. 10. imenuje narodno večje novo vlado za Slovenijo in sicer pod predsedstvom Josipa Pogačnika, iz vseh strank so mu prideleni poverjeniki za posamezne referate, ob enem pozivlja občine, da naj se povsod osnujejo krajevni narodni odbori, tudi v Sorici se ustanovi pod predsedstvom Lovro Pintar, po-sestnika in poštarja iz Sp. Sorice št. 20, ki pa nima nobenega dela, razen da sporoči imena novega odbora centralni vladi (**Sorica**).

Zadnji teden oktobra so dan za dnem prihajala važna politična poročila. Reči, ki bi včasih en mesec jih komaj dobro premislil, sedaj druga za drugo. 31. oktobra se je sestavilo ministrstvo za Slovenijo. Veselje povsod: konec vojske (**Selca**).

31. 10. smo še legli k počitku – kot Avstrijci, 1. 11. pa smo vstali kot svobodni državljani S. H. S. (**Stara Loka**). Starodavno cesarstvo Habsburžanov je prenehalo, človeka pretrese ta misel, vzgojeni v ljubezni do te dinastije, ki je bila katoliška – se človek nebote popraša, ali bo sedaj kaj boljše za nas narod in za sv. vero... (**Sorica**). V Ljubljani je prenehala avstrijska vlada, nastopila je nova narodna vlada za vso Slovenijo. Med poverjeniki (ministri) je tudi Staroločan iz Pevna – prelat Andrej Kalan¹⁶, kateremu se je poverila skrb za kmetijstvo. (**Stara Loka**)... cesar Karel se odpove prestolu; na tleh stare Avstrije zrastejo republike: Češko-slovaška, Nemška, Avstrija, Ogrska, Jugoslavija... Vlado Jugoslavije¹⁷ je prevzelo Narodno večje v Zagrebu. V Ljubljani smo imeli svojo narodno vlado; predsednik Jos. vitez Pogačnik, bitiši

Zavračanje italijanskega napada (Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki)

poslanec. V tistih dneh je pobegnili dr. Šušteršič iz Ljubljane. Uradna »Laibacher Zeitung« je prejenjala izhajati; dne 4. nov. je izšel »Uradni list« in prinesel manifest narodne vlade z dne 31. X. 1918. Dne 1. XII. 1918 je »Narodno veče« izvršilo svoj sklep dne 24. XI. 1918: Slovenci in Hrvati se zedinimo s Srbi v eno državo SHS. Vlado prevzame princ regent Aleksander Karagjorgjevič. Zato bo odslej vsako leto dne 1. XII. narodni praznik, »praznik ujedinjenja« SHS v eno državo... (Sv. Lenart).

10.11. so ponočnjaki streljali v grad pl. Strabla, ker je lastnik Nemeč in mora tedaj Jugoslavijo zapustiti. Druge rabuke v Stari Loki ni bilo. Tako smo primeroma mirno prijadrali iz Avstrije v Jugoslavijo (**Stara Loka**).

Osvobodilno gibanje v Žireh ni zauzemalo vidnejših oblik. V tedanjem političnem razvodju med avstrijsko usmerjenim vodjem SLS dr. Šušteršičem in jugoslovansko orientiranim dr. Krekom oziroma njegovo mladino so se vodilne osebnosti v Žireh, kolikor jih je bilo doma, opredelile za dr. Šušteršiča. Zato je nekatere tako nagli razpad Avstrije in nesrečni konec vojne zelo iznenadil... (Žiri).

Po razsulu avstrijske vojske ob Ptavi so se krdela vojakov vračala mimo nas nekako prva dva tedna meseca novembra. Po par ur dolge trenske kolone so se pomikale po cesti. Bali smo se najbujšega, pa hvala Bogu, vse je šlo dosti mirno naprej, ker je bilo vojaštvo preskrbljeno s hrano (**Reteče**).

Vojaki so začeli prihajati domov drug za drugim največ ponoči; prvi prišli 2. 11. Ta dan popoldne se je pripeljal iz fronte na avtomobilu nek ogrski poveljnik. V hiši ga je navaden vojak ustavil in prisilil, da je peljal avtomobil v Selca. Tukaj so ga rabili za narodno stražo. Grozili so, da bo šlo zopet veliko vojaštva in razpuščene avstrijske armade skozi dolino... 7. 11. zjutraj ob 8 je prišlo mimo 150 voz trena. 10. 11. je prišlo veliko vojakov iz fronte. Šla je cela divizija; bili so Čehi in češki Nemci. V lepem redu so šli. Imeli so s seboj vsega dovolj. Od njih je bila dolina na dobičku. Veliko jih je v Selcih odložilo orožje. To so bili vojaki veseli, ko so metali proč puške, ker so videli, da sedaj res ne bo več vojske! (**Selca**). November: iz laške fronte se vane pobite avstrijske čete skozi selško in poljansko dolino... Vojskina sreča je opoteča. Ljudstvo je v velikem strahu, da vojaštvo ne začne ropati. Za varstvo se je ustanovil narodni krajevni svet in narodna bramba. Oboje se je skazalo za nepotrebno, ker so bili vojaki z živežem večinoma dobro preskrbljeni. Nihče ni mislil na rop. Vse je bilo veselo, da so prišli do železnice, kjer je vsak prej ko mogoče dobil kak kotichek na vlaku in se odpeljal domu (**Stara Loka**). Ker so vsled tega razsula dobili naši ljudje mnogo pušk in municije v roke, je bilo dolgo časa slišati od blizu in daleč, po noči in po dnevu pokanje pušk. Neprijetno! (**Reteče**). Polje okoli postaje (na Trati, op. p.) je bilo kmalu prenapolnjeno z zapuščenimi bojno brtljivo – orožja, vozovja, avtomobilov, konj itd. Cele tolpe slednjih je begalo po okolici. Kdor je konja ujel – bil je njegova last. Med vojsko so jih kupovali po 8000 K – sedaj so jih klali, kuhali golaž in delali klobase. Narodna vlada je sicer razpošiljala razglase, da je vse zapuščenno vojno blago državna last, a se zanje ni nihče brigal... (**Stara Loka**). Konj je od sile v Loki in pa v Ljubljani. V vojski smo jedli konje, škodovalo nam ni nič, pojedimo po nje, pa bomo imeli živež. Šli so po konje, pobivali so jih in delali klobase, drugi so jih pa obdržali za delo; vsaj nekaj odškodnine so dobili, ker niso plačali vse od vojakov narejene škode in vseh rekvizicij (**Sorica**). Iz laške fronte je prišlo silno veliko konj. Kmetje

so jih dobili zelo poceni 50–60 K en konj, ki bi pred mescem stal 3–4000 K. Precej so jih poklali, posebno taki, ki niso imeli kaj jesti. V Podlonku že dolgo niso snedli toliko mesa (**Selca**).

1. dec... Narodno veče v Zagrebu kot vrbovna oblast Slovencev, Hrvatov in Srbov v krajih bivše Avstroogrške izroči srbskemu regentu prestolonasledniku Aleksandru noto, v kateri se izreče za ujedinjenje s kraljevino Srbijo. Regent Aleksander odgovori isto tako v pritrdilnem smislu za združitev vseh SHS v skupno državo »Jugoslavio« (**Stražišče**).

15. decembra 1918: V cerkvi se prebere manifest regenta Aleksandra in opravi slovesna zabvalna služba božja ob priliki Ujedinjenja Slovencev, Hrvatov in Srbov v jedno državo (**Gorenja vas**). K 9 sv. maši so prišli v sprevodu: šolska mladina z zastavo, lepa vrsta deklet in fantov (mož) v narodnih nošah, občinski odbor in požarna bramba. Po čitanju spomenice se je zapela »Lepa naša domovina«. Po službi božji se je razvil zopet ves sprevod na »pante«¹⁸ pred gasilni dom, kjer sta govorila g. nadučitelj Mirko Rojina in g. kaplan Martin Dimnik. Pevski zbor pa je zapel več narodnih pesmi. Popoldne pa je bilo v tukajšnjem kat. slov. izobraževalnem društvu predavanje društvenega predsednika g. kaplana Martina Dimnika o Jugoslaviji. Udeležba je bila zelo velika, tudi v narodnih nošah (**Stražišče**). Poleg uradov, društev in ogromne množine domačinov se je slovesnosti udeležil tudi major Švabič¹⁹ s četo vojakov (**Žiri**). S cerkvenega stolpa, župnišča in nekaterih drugih hiš so plapolale jugoslovanske zastave. V znak slovesnosti se je pri nas in vsepovsod veliko in močno streljalo (**Žabnica**). Po mestu je bil veličasten slavnosten obhod, ki so se ga

Praznovanje novega leta na fronti (Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki)

udeležili tudi starološki občinski odbor, domača društva in obilo ženstva v narodnih nošah... (Stara Loka).

Drugod so to stvar še bolj praznovali, prirejali so vsemogoče slavnosti; mi bomo to storili pozneje, ko bomo videli, če je ta korak res vreden našega veselja. Dokler bo taka draginja, nimamo posebnega vzroka za veselje. Kakšna bo nova dinastija, tudi ne vemo. Na srečno negotovost se pa tudi nočemo preveč veseliti (Sv. Lenart).

Po štirih letih vojne

Za bežečimi četami so se počasi pomikali Italijani. Ustavili so se na planoti med soškim in sauskim razvodjem na takozvanem Razpotju, kjer je bila tudi meja med Idrijsko in Žirovsko občino oziroma župnijo. Ker pa so hoteli razmeroma ozki hrbet razvodja zavarovati so šli še dalje proti Žirem. Tik pred vasjo so se ustavili in mejo zadelali z žičnimi ovirami. Tako je bila žirovska župnija, ki je bila do tedaj naravno zaokrožena, v živo zadeta in presekana. Njen manjši del je padel pod Italijo. Najboljše vasi Gornji Vrsnik, Spodnji Vrsnik, Žirovnica, Idrsk, Osojnica, Breznica in Korita so bile odrezane od svoje matice župnije in občine Žiri (Žiri).

Silna nadloga nam je Lah, ki je zasedel skoro uso Notranjsko in se obnaša po vseh zasedenih krajih, kakor bi bili že njegova last. Zasedeno ima uso Goriško in Primorsko in velik del Dalmacije z otoki vred. Prav v ta namen smo imeli tu dne 31. XII. po sv. maši protestno zborovanje, kjer smo protestirali proti temu, da je Lah zasedel najlepše kraje Jugoslavije, da jih boče obdržati, in da boče mladino italijanizirati. Mi zahtevamo vse kraje koder bivajo Slovenci in Hrvati z Beneško Slovenijo vred za Jugoslavijo. Bog daj! Podpisalo je ta protest čez 120 faranov in dne 2. I. 1919 smo ga odposlali narodni vladi v Ljubljano. Pomagalo ni pa nič²⁰ (Žiri).

Judenburg, 1915 (Burdychov album, Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki)

Od vseh strani prihajajo vojaki domov, od Piave, iz Tirolov, iz Francije – ... – iz Srbije, iz raznih bolnišnic, vozijo se po železničnih strelah. Nekateri so raztrgani in razcapani, drugi so vzeli novo obleko iz magacinov. V Ljubljani jih nagovarjajo, da naj vstopijo v jugoslovansko armado, pa nočejo, vsak biti na svoj dom. Na obrazih se jim pozna trpljenje in pomanjkanje, trdi so in mrki, delali ne bomo več, smo že dosti prestali. Če ne bomo imeli kaj jesti, pa gremo rekvirirat... Vojška je predelala ljudi, mogoče so to odmevi od judenburškega upora 17. pešpolka²¹ – dalje od upora v Codroippi²², 2 gorski strelci niso hoteli naprej proti Piavi, dalje so se buniili »dobrovoljci« v srbski armiji na Ruskem. Vsi so več ali manj neuraste-

nični, vsakega človeka, ki je bil doma gledajo nekako prezirljivo, skoro sovražno. Slišijo se besede: Mi smo nekaj skusili, ki smo bili v fronti, zdaj ne verjamemo nobene reči več (Sorica).

Mirno povojno sožitje je trajalo, žal, le malo časa. Meje države tako proti Italiji, kakor proti Nemški Austriji in Madžarski še niso bile določene. Zunanji vplivi a tudi notranja politična in gospodarska trenja so povzročila, da je kmalu izbruhnulo na dan staro politično sovraštvo (Žiri).

Ves čas vojske smo videli v fari, kako smo bili veliko budih reči obvarovani, smo bili kakor za pečjo. Medtem ko so po Loki in vsi gorenjski dolini pa tudi po Dolenjskem imeli dve leti skoro vedno vse polno vojaštva, pri nas ni bilo razen nekaj trenja in konj (Selca). Vsa naravno razdiralna sila vojske se je pokazala na otrocih. Izvedel sem slučajno. Poizvedbe so dognale, da je pobujšana in puncto puncti² skoro vsa šolska mladina, tudi že otročki priega šolskega leta. V kolikor se je dalo oprezno izviti, je bila vir pobujšanja nez. deklica K... M. ... To je oskrnil vojak, ko je bila sama na domu. Po nji je zašlo dalje, predvsem na Jamnike iz Sp. Senice. Pa tudi druge vasi so bile okužene.. Strašne posledice vojske. Gorje jim, ki so je bili krivi! Oropana nedolžnost malih kliče k nebu po maščevanju (Sora).

Literatura

Brook Shepherd: *Poslednji Habsburžan*. Ljubljana 1972.

Stoletje svetovnih vojn. Ljubljana 1981.

Ivan Lah: *V borbi za Jugoslavijo, II. del (Svetovna vojna)*. Ljubljana, 1929.

Slovenska kronika XX. stoletja (1900–1941). Ljubljana 1995.

Slovenski biografski leksikon.

Opombe

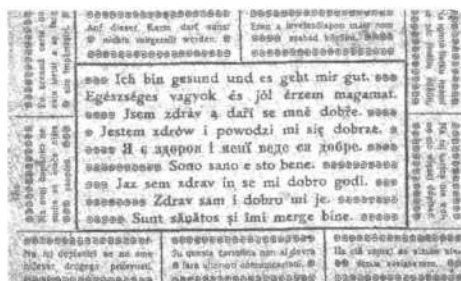
¹ Prim. LR 1997, str. 91.

² Max von Hoffmann, nemški štabni general, ki se je proslavil z operacijami na vzhodu.

³ Vae victis! – Gorje premaganim!

⁴ Grof Otokar Czernin, avstrijski zunanji minister.

⁵ To je bil zadnji Finžgarjev zapis v sorški kroniki. 2. aprila 1918 je odšel v Trnovo v Ljubljano. Nasledil ga je kaplan Alojzij Zupan, doma z Bleda. Tudi on je že 24. oktobra odšel. Za njim je prišel

Dopisnica s fronte (Feldpostkarte) iz leta 1916: "Jaz sem zdrav in se mi dobro godi" v devetih jezikih Avstroogrške monarhije (Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki)

Československá legie v Sarajevu.

LEGITIMACE čis. 128

Charge	Čísala
Jméno a příj.	Burducha Eugen
Narozen r.	1896
Příslušný	čech
Místo pobytu	Trnava
Zaměstnaní	zaměstnan
Přidělen v odd.	2. sekc.
Přiját dne	17. IV. 1918

Čes. sl. legie
pod národním vojskem

Eugen Burducha
Vlastnoručí podpis

Za Č. S. L.

Legitimacija českoslovaške legije v Sarajevu, last Eugena Burducha (Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki)

- v Soro Valentin Kajdiž, rojen v Žirovnici. Do konca leta 1918 sem uporabljala tudi njune zapise v kroniki.
- ⁶ Naziv »roparska banda« je veliko premil za pruske enote.
- ⁷ Valdmajster – dišeča perla, zdravilna dišavna rastlina.
- ⁸ Run na hranilnice – naval vlagateljev na hranilnično blagajno.
- ⁹ Glej op. 5.
- ¹⁰ 24. oktobra 1918. Po treh dneh bojev Italijanom uspe preboj čez Piavo pri Vittoriju Venetu.
- ¹¹ Premirje so podpisali 3. novembra popoldne.
- ¹² 2. septembra je bila na Dunaju vladna seja, na kateri so avstrijski ministri reševali tudi jugoslovansko vprašanje. Sklenili so, da se združijo Slovenija, Istra, Dalmacija, Hrvaška, Slavonija in Bosna v okviru monarhije v jugoslovansko državo. Da bi Jugoslovane pridobil za ta načrt, je na jug odpotoval grof Tisza, ki je obiskal glavna mesta in od vodilnih mož zahteval, da sprejmejo vladni predlog. Vendar so bile njegove grožnje in pretnje brezuspešne.
- ¹³ Cesarjevega manifesta in Wilsonovega odgovora Avstriji glede premirja.
- ¹⁴ Pravilno: Slovencev, Hrvatov in Srbov. V nasprotju z dotedanjo državno ureditvijo – monarhijo – so vsi pričakovali demokratično ureditev nove države, tudi republiko: konzervativci federalistično, liberalci pa centralistično urejeno.
- ¹⁵ Andrej Kalan (1858–1933), med drugim ljubljanski mestni svetnik, član kranjski deželni poslanec, stolni prošt v Ljubljani, škofov generalni vikar in papežev hišni prelat, pa tudi predsednik Čebelarskega društva. Pisal je pesmi, urejal več slovenskih listov in bil ploden publicist. Poverjenik za kmetijstvo je bil še pozneje v Deželni vladi za Slovenijo, do pomladi 1920. (*Slovenski biografski leksikon, I. knjiga*)
- ¹⁶ Pravilno: Države SHS. Sodobniki so oba pojma pogosto zamenjevali, celo v časopisih se pogosteje uporablja »Jugoslavija«, kar je razumljivo, saj se je jugoslovansko gibanje (združitev južnih Slovanov v eni državi) začelo že davno pred prvo vojno.
- ¹⁷ Na Bantale.
- ¹⁸ Stevan Švabič (1865–1935), podpolkovnik. Kot avstroogrski ujetnik je ob koncu vojne bival na Salzburškem, ob razpadu monarhije pa mesec in pol v Ljubljani. V tem času ga je oblast nove Države SHS postavila za provizornega višjega poveljnika srbske vojske v Ljubljani, ki naj bi nastopala v imenu antante. S srbskimi častniki in vojaki, ki so bili tu v ujetništvu, je uredil 26. pešpolk (ok. 2000 mož) in z njim vzdrževal red in mir v Ljubljani. V začetku novembra 1918 je z energičnim nastopom ustavil italijansko napredovanje proti Ljubljani in tudi dosegel, da so se umaknili iz Vrhnike, do koder so že prodrli. (*Slovenski biografski leksikon, III. knjiga*).
- ¹⁹ Zadnji stavek verjetno pripisan pozneje.
- ²⁰ Upor nadomestnega bataljona 17. pešpolka v Judenburgu, 12. maja 1918. Upor je vodil desetnik Anton Hafner, doma z Godešiča.
- ²¹ Upor 2. gorskega strelskega polka v Codroipu (tik za bojno črto), 24. oktobra 1918. Neugoden položaj na italijanskem bojišču je preprečil zasedanje naglega sodišča. Polk so 28. oktobra še enkrat poslali na bojišče, pa se je spet uprl. Tik zatem je sledil razpad fronte in armade.
- ²² In puncto puncti – v poglavitni točki.

ZUSAMMENFASSUNG

Der Erste Weltkrieg aus Pfarrchroniken (1918)

Das fünfte Kriegsjahr war für die einbezogenen Staaten sehr schlimm. Kaiser Karl I. verhandelte bereits seit 1917 mit dem Westen über den Sonderfrieden, jedoch verliefen alle Verhandlungen auch wegen des eigensinnigen und dem deutschen Einfluss unterworfenen Außenministers Czernina erfolglos. Deutschland wollte natürlich den Sieg. Obwohl das österreich-ungarische Militärkommando schon im Jahr 1917 warnte, dass dies unmöglich sei, wollte es bis Herbst 1918, wo die Niederlage offensichtlich war, nicht nachgeben.

Mit dem Zwangsfrieden im Osten (Revolution in Rußland, Frieden mit der Ukraine, Rumänien ohne Rückhalt) verstärkten sich die Mittelmächte im Westen. Für den Frühling 1918 war eine Offensive geplant. Die Armee war zum ersten Mal in der ganzen Kriegszeit an der Zahl in der Übermacht, materialistisch gesehen jedoch gleichwertig. Nach der Ausschiffung der amerikanischen Armee verlor sie aber an der Übermacht. Schon die ersten Kämpfe (die Offensive begann am 21. März) brachten den Deutschen keinen Erfolg. Ende September erreichten die Niederlagen ihren Höhepunkt. Deutschland musste die Übermacht der Atlante bekennen. Gleichzeitig fielen die Festungen der Mittelmächte an der Südostfront: die Solunfront wurde durchbrochen, Bulgarien und die Türkei erklärten ihre Kapitulation. Später wurde die Österreichische Armee an der italienischen Front besiegt.

Die Chronisten aus dem Bereich Škofja Loka begannen zu Anfang des Jahres 1918 Fragen nach dem Frieden zu stellen. Im Westen gab es jedoch keine Veränderungen. Auch die Lage in der Heimat blieb unverändert. Es mangelte an Lebensmitteln, es waren noch immer viele Soldaten da, sie wurden immer gewalttätiger. Sie schrieben viel über die jugoslawische Bewegung, über das Unterschreiben der Maideklaration. Die slowenische Volkspartei war uneinig, die Mehrheit unterstützte Korošec und Jeglič. Diejenigen, die Šušteršič unterstützten, schrieben darüber nicht in den Chroniken. Die anderen Themen glichen denjenigen aus den vorigen Jahren: die Versorgung mit Nahrungsmitteln, Preise, Mangel. Die Ernte war wegen kalten und regnerischen Wetters schlecht. Im Juni wurde noch eine Kriegsanleihe ausgeschrieben, zum Jahresende bestürmten die Leute die Sparkassen in Angst vor der Inflation.

Kurz vor dem Kriegsende trat die spanische Grippe auf, eine Art Influenza, die in Europa mehr Opfer verlangte als die vier Kriegsjahre vorher. Die Sterblichkeit war auch in Bereich von Škofja Loka hoch, in der Selca-Pfarre verlangte die Grippe 50 Todesopfer.

Der Zusammenbruch der italienischen Front verursachte unter den Menschen noch eine zusätzliche Angst: Angst vor den fliehenden Österreichischen Soldaten. Die Regierung des neuen SHS-Staates gründete die Bürgerwehr. Später erwies sie sich als unnötig, denn die Armee war ziemlich diszipliniert und mit Nahrungsmitteln gut versorgt, so dass die Angst vor Plünderung überflüssig war.

Die Mehrheit der Chronisten begrüßte den neuen Staat mit Zufriedenheit. Man fragte sich, ob jetzt bessere Zeiten aufkommen würden. Die anderen sahen der Ex-Monarchie mit Bedauern nach, vor allem deswegen, weil sie altherwürdig und stark katholisch war.